

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Відділення літератури, мови та мистецтвознавства
Інститут мистецтвознавства, фольклористики
та етнології ім. М. Т. Рильського
Інститут народознавства
Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка
Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні
Інституту української мови
Українського мовно-інформаційного фонду
Державна установа «Інститут Івана Франка НАН України»
Центру наукових досліджень і викладання іноземних мов

ПРОГРАМА

Круглого столу

**«Українська мовно-культурна спадщина як складова
національної безпеки та повоєнного відновлення України»**
(присвяченого 31-річчю незалежності України)

*Засідання круглого столу відбудеться в
Інституті мистецтвознавства, фольклористики
та етнології ім. М.Т.Рильського НАН України
в режимі онлайн 15 вересня 2022 р., 10.00 – 14.00*

Для підключення до трансляції
введіть ідентифікатор і код доступу:
Ідентифікатор конференції: 799 796 9754
Код доступу: 6GQnwY

Для автоматичного підключення слід натиснути:

<https://us02web.zoom.us/j/7997969754?pwd=NEtZSUVSdDN0TkZFdmFpTDBOb3dQdz09>

Регламент роботи презентації

Виступи – 3 хвилини

Регламент роботи круглого столу

Виступи – 5 хвилин

Участь в обговоренні – 3 хвилини

Вступне слово

Скрипник Ганна – академік-секретар Відділення літератури, мови та мистецтвознавства НАН України, директор Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України.

Презентація книги:

«Filip Orlik i jego Diariusz. Odczytanie z rękopisu, opracowanie, wstęp, komentarze Walentyna Sobol» (Warszawa)

*«Пилип Орлик та його Даріуш. Прочитання з рукопису, опрацювання, вступ, коментарі Валентина Соболя» (Варшава) **

10.00 – 10.30

Учасники презентації

Соболь Валентина – докторка габілітована, професорка кафедри україністики Варшавського університету, авторка презентаційної праці (Варшава, Польща)

Жулинський Микола – доктор філологічних наук, академік НАН України, директор Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України (Київ)

Назарук Василь – доктор габілітований, професор, професор Вільного університету в Мюнхені (Німеччина)

Онищенко Олексій – доктор філософських наук, академік НАН України, член Науково-координаційної ради Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України (Київ)

Радишевський Ростислав – доктор філологічних наук, академік НАН України, Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ)

Качмарчик Марта – докторка габілітована, Інститут слов'янської філології Люблінського католицького університету Івана Павла II (Люблін, Польща)

Рендюк Теофіл – доктор історичних наук, провідний науковий співробітник відділу «Український етнологічний центр» Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України (Київ)

Вахніна Леся – кандидатка філологічних наук, завідувачка відділу української та зарубіжної фольклористики Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України (Київ)

Доповіді та виступи учасників круглого столу

10.30 – 14.00

Скрипник Ганна – академік-секретар Відділення літератури, мови та мистецтвознавства НАН України, директор Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України

Жулинський Микола – доктор філологічних наук, академік НАН України, директор Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України
«Українська літературна спадщина в контексті модернізації освітніх програм та проєкції класичного письменницького доробку на сучасний культурний простір»

Павлюк Степан – доктор історичних наук, академік НАН України, директор Інституту народознавства НАН України

Кузьменко Оксана – докторка філологічних наук, старша наукова співробітниця, Інститут народознавства НАН України
«Антропология війни: людина, спільнота, культура перед цивілізаційними викликами російської агресії в Україні»

Гриценко Павло – доктор філологічних наук, професор, директор Інституту української мови НАН України

«Першочергові завдання розвитку лінгвоукраїністики у повоєнний період»

Корбич Галина – доктор габілітований, професор, Університет імені Адама Міцкевича (Познань, Польща)

«Роль учених-україністів зарубіжжя у вивченні та популяризації української мовно-культурної спадщини»

Широков Володимир – доктор технічних наук, академік НАН України, директор, директор Українського мовно-інформаційного фонду НАН України

«Діалог культур як мовно-інформаційна платформа розвитку системи стратегічних комунікацій України»

Ажнюк Богдан – доктор філологічних наук, член-кореспондент НАН України, директор Інституту мовознавства ім. О.О.Потебні НАН України

«Мовна політика: Україна і світ»

Нахлік Євген – доктор філологічних наук, член-кореспондент НАН України, директор Державної установи «Інститут Івана Франка НАН України»
«Літературна антропология війни: український досвід – класичний і сучасний»

Тараненко Олександр – доктор філологічних наук, член-кореспондент НАН України, завідувач відділу загального мовознавства Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України
«Словники української мови і їх значення для збереження й розвитку мовно-культурної спадщини українського народу»

Вахніна Леся – кандидатка філологічних наук, завідувачка відділу української та зарубіжної фольклористики Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України
«Застосування положень Конвенції ЮНЕСКО "Збереження нематеріальної культурної спадщини" в умовах російсько-української війни»

Борисенко Валентина – докторка історичних наук, професорка, завідувачка відділу Архівні наукові фонди рукописів та фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України
«Дискусійні проблеми національної ідентичності під час російсько-української війни у XXI столітті»

Рендюк Теофіл – доктор історичних наук, провідний науковий співробітник відділу «Український етнологічний центр» Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України
«П'ята хвиля масової еміграції з України внаслідок російсько-української війни та знакові культурні трансформації у ментальності українців»

Обговорення (Мех Наталя, Кузик Валентина, Пономар Людмила, Балушок Василь, Таран Олена, Чегусова Зоя, Косицька Зінаїда, Сержант Людмила)

Заключна частина

*** Додаток**

У 2022 році виповнюється 350 років від дня народження, 270 від дня смерті Пилипа Орлика, 320 – від дня народження Григорія Орлика. Видавництво Варшавського університету (WUW) у квітні 2022 видало під назвою *Filip Orlik i jego Diariusz. Odczytanie z rękopisu, opracowanie, wstęp, komentarze Walentyna Sobol.* Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego 2021, 532 s.

В. Собоць розчитала рукопис, упорядкувала та прокоментувала Діаріуш Орлика за 1725–1726 роки. Фрагмент діарія 1720-1723 років видав в 1936 у Варшаві Український Науковий інститут. Переклад українською Р.Радишевського – у 2006 в Києві.

Розчитаний В.Собоць та перекладений українською 1724 рік – чекає на друк від 2014р.

Публікації обговорюваного нині джерела - Діаріуша Орлика за 1725–1726 років - передуює передмова мовами польською та англійською. У першій її частині стисло схарактеризовано походження, родину, освіту, військову та політичну кар'єру, підтримку курсу гетьмана Івана Мазепи, обрання на гетьманство, державницькі прагнення Пилипа Орлика, підготовку збройного повстання в Україні за підтримки держав, що поділяли прагнення гетьмана у створенні антиросійської коаліції. У наступній – історіографічній – частині передмови представлено історію досліджень Діаріуша. Авторка прагне відповісти на питання, сформульоване в підзаголовку передмови: чим зрештою є хвиля зацікавлень Орликовим его-документом – мегаломанією чи поверненням до джерел. Подано також стислий огляд книжок, прочитаних гетьманом, які вплинули на формування його світогляду, стилю письма Пилипа Орлика. У наступній частині передмови представлено історію вивчення факсиміле та копії Діаріуша. У 2012 В.Собоць звірила копію і факсимільне видання Гарварда (не позбавлене пропусків) - з оригіналом під час праці в Дипломатичному архіві Міністерства закордонних справ Франції в Парижі. Передмова містить археографічні подробиці щодо стилю барокового письма, орфографії, діакритичних знаків, едіційні засади видання розчитаного рукопису, що включає розшифрування скорочень, тлумачення іноземних фрагментів тощо. **На сторінках 522- 523 читач знайде англійською мовою SUMMARY.**

Діаріуш Пилипа Орлика в цьому виданні доповнено довідковим матеріалом. Важливим є словник часто вживаних у тексті латинізмів та латинсько-польських макаронізмів (*Słownik najczęściej występujących w tekście terminów łacińskich i z łaciny pochodzących*), індекс персоналій та індекс географічних назв, а також список скорочень. Праця В.Собоць, яка раніше вже опублікувала понад 30 статей про життя і творчість Пилипа Орлика, є актуальною в контексті сьогодення і для вивчення спадщини митців доби бароко.

Окремий розділ книжки становить подане в ній факсиміле рукопису Орлика: на сторінках 206-506 Видавництво Варшавського Університету представило оригінал розчитаного В.Соболь рукопису, що становить позитивний матеріал для дослідників різних царин академічної науки. Можна умовно виокремити перспективні напрямки проекту, яким далі займається В.Соболь. Це **палеографічний** (відчитання, розшифрування рукопису Діарія 1727-1732 рр), **едиторський** (опублікування, з коментарем, покажчиками, словниками), **антропологічний** (вивчення цього тексту в аспекті антропології пам'яті, антропології приватного життя), **компаративний** (переклад з трьох основних мов щоденника- старопольської, старофранцузької, латини та вкраплень церковнослов'янських, українських, турецьких, латинсько-польських макаронізмів та ін). Розчитаний В.Соболь та перекладений українською мовою щоденник 1724 року чекає на свій друк.

Щоденник Пилипа Орлика є невичерпним джерелом інформації для дослідників різних галузей науки. Наприклад, історики культури знайдуть цінні матеріали про багатонародову Польщу, Україну, Туреччину, Швецію зможуть дослідити діалог різних культур доби бароко – адже Орлик вільно володів б мовами, був часто в центрі добірного інтелектуального товариства в Салоніках, де перебував на засланні.

Історики релігії знайдуть багато цінної інформації, яка стосується перебігу Служби Божої в різних віросповіданнях у різних краях Європи – адже в 1720-1723 роках Орлик багато мандрував і описав побачене в початковому фрагменті щоденника, який видав у 1936 у Варшаві Український Науковий Інститут.

Для політологів пізнавальним може бути специфіка міжнародної дипломатії 18 століття – Орлик писав численні листи до володарів, а ті, що були незашифровані, то копіював їх до щоденника).

Дослідників-етнографів правдоподібно може зацікавити Орликів опис різних звичаїв, обрядів та забобонів у різних регіонах світу. 5-томний *Diariusz* становить також цінне джерело для мовознавців, дослідників латини, церковнослов'янської, старопольської, французької та інших мов у першій половині XVIII століття, їх ролі та місця в діяльності європейських політичних еліт.

Для дослідників балканських мов – передусім ономастів – дискусійною може бути проблема ідентифікації топонімів, які Орлик часом, по-різному, але досить часто подає в щоденнику у формі турецьких назв, або ж у тому звучанні, яке записав зі слуху (приміром, назва села, в якому гетьман з друзями урятувався від пандемії в 1724 році, - *Galacita, Halacita etc.*).

У зв'язку із вище сказаним важливим завданням є опублікування цілого тексту рукопису, який містить понад 3 000 сторінок, а також його переклад українською мовою з коментарями, словниками, покажчиками, індексом імен та географічних назв, докладною бібліографією.

Слід підкреслити, що його син став відомою особою у Франції, був дипломатом та отримав звання генерала.

Позитивний імідж України в тогочасній Європі був створений і завдяки гетьману Пилипу Орлику.